

بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد



پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

karaminus@gmail.com

*نورالله کرمی: کارشناس ارشد مرکز منطقه ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری

*محمد کاظم واحدی فیروزآبادی: کارشناس ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد

*جمشید جعفری عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سروستان

چکیده

معادل ۵۴/۷ درصد از مجلات تخصصی فارسی در فعالیتهای آموزشی و پژوهشی خود استفاده می‌نمایند: ۹۲ نفر معادل ۶۶/۲ درصد از اینترنت در فعالیتهای آموزشی و پژوهشی خود استفاده می‌کنند. ۴۷ نفر معادل ۳۳/۸ درصد نیز از اینترنت استفاده نمی‌کنند. ۱۱۵ نفر معادل ۸۲/۷ درصد جهت کسب اطلاعات از طریق منابع غیر رسمی با متخصصان و پژوهشگران داخلی و خارجی ارتباطی ندارند. ۱۲۴ نفر معادل ۸۹/۲ درصد مهمترین دلیل خود را در عدم استفاده از کتابخانه این واحد دانشگاهی، نبودن منابع مورد نیاز دانسته‌اند. همچنین ۵۶ نفر معادل ۴۰/۳ درصد تأثیر عدم سرویس دهی مناسب کتابداران در یافتن اطلاعات را کم دانسته و دلایل دیگر را دخیل دانسته‌اند. ۱۱۲ نفر معادل ۸۰/۶ درصد

این پژوهش با هدف بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد انجام شده است. روش تحقیق پیمایشی و ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه و تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش آمار توصیفی و استنباطی و به کمک نرم افزار آماری (SPSS) صورت گرفته است. نتایج این پژوهش نشان داد ۵۵/۴ درصد از اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد از منابع علمی کتابخانه این واحد در فعالیتهای پژوهشی خود استفاده می‌کنند. ۲۵/۹ درصد جهت مطالعه آزاد به کتابخانه این واحد مراجعه می‌نمایند. ۱۱۷ نفر برابر با ۸۴/۲ درصد از کتاب در کارهای پژوهشی و آموزشی خود استفاده می‌نمایند. ۷۶ نفر

پیشینه پژوهش

دیانی (۱۳۶۵) در پژوهشی با عنوان «روش‌های کسب و اشاعه اطلاعات علمی توسط اعضای هیأت علمی دانشکده کشاورزی دانشگاه شهید چمران» نظرات اعضای هیأت علمی را در این زمینه مورد بررسی قرار داد. نتایج تحقیق نشان داد که اعضای هیأت علمی از کتاب‌های غیر فارسی (۹۲ درصد) بیش از سایر منابع برای آموزش و تحقیقات خود استفاده می‌کنند. ۸۲ درصد افراد نقش مجموعه کتابخانه را جهت رفع نیازهای آموزشی و پژوهشی خود مهم دانسته‌اند. عدم توانایی کتابخانه در تهیه مقالات مورد نیاز اعضای هیأت علمی، عامل مهمی در عدم دسترسی آسان آنان به اطلاعات ذکر شده است.

افشار زنجانی (۱۳۶۶) تحقیقی با عنوان «روش‌های کسب اطلاعات تخصصی توسط اعضای هیأت علمی مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی» انجام داد. نتایج حاصل از این بررسی نشان داد که هدف اصلی اعضای هیأت علمی در استفاده از منابع اطلاعاتی انجام وظایف پژوهشی است. در میان منابع اطلاعاتی، کتاب مهمترین منبع کسب اطلاعات ذکر شده است. در جستجوی منابع، مراجعه مستقیم به کتابدار از اهمیت بالایی برخوردار است. از موانع دستیابی به اطلاعات، عدم آشنایی اعضای هیأت علمی به زبان‌های خارجی، عدم آشنایی آنها با نشریات مهم رشته تخصصی، عدم ارتباط کتابخانه‌ها با مراکز بین‌المللی، مهم ذکر شده است.

قیاسی (۱۳۷۴) در پژوهشی نیازهای اعضای هیأت علمی به منابع اطلاعاتی در دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی را مورد بررسی قرار داد. نتایج تحقیق نشان داد که نیاز به منابع اطلاعاتی در این دانشگاه‌ها به منظور تحقیق (۷۲ درصد) در درجه اول اهمیت و تدریس (۶۶ درصد) در درجه دوم اهمیت بوده است. در مجموع، هر سه دانشگاه کتابخانه را مناسب‌ترین مجرای دستیابی به منابع اطلاعاتی دانسته‌اند. نیاز اعضای هیأت علمی این سه دانشگاه از طریق منابع اطلاعات موجود به طور متوسط تأمین می‌شود. بیشترین منابع مورد استفاده آنها کتاب (۸۹ درصد) و مقالات نشریات (۸۷ درصد) بوده است.

دیلیمقانی (۱۳۷۵) رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیأت علمی رشته مهندسی مکانیک در کسب اطلاعات تخصصی در پنج دانشگاه تهران را مورد بررسی قرار داد. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد انگیزه اصلی هیأت علمی در جستجوی اطلاعات، روزآمد کردن اطلاعات تخصصی و افزایش کارایی در تدریس است. اساتیدی که دارای مدرک دکترا و بالاتر هستند، انگیزه بیشتری برای تهیه و انتشار مطالب علمی دارند. بیشترین نوع اطلاعات مورد جستجوی آنها نتایج تحقیقات تجربی و اطلاعات علمی و فنی عنوان شده است. همچنین این تحقیق نشان داد که بیشترین منابع مورد استفاده کتب و نشریات ادواری است. حضور در گردهمایی‌های علمی داخلی، تماس با همکاران داخل کشور و استفاده از تجارب شخصی از مهمترین روش‌های غیر رسمی مورد استفاده اساتید در کسب اطلاعات ذکر شده است. در مورد استفاده اساتید از منابع رایانه‌ای در جستجوی اطلاعات، نتایج پژوهش نشان داد که بیش از ۳۰ درصد اساتید از پایگاه‌های رایانه استفاده می‌کنند. بیشتر اساتید (۸۳ درصد) در امر دستیابی به منابع مورد نیاز خود دچار مشکل هستند. مهمترین عامل عدم دسترسی به اطلاعات نبودن منابع مورد نظر در کتابخانه و به موقع نرسیدن اطلاعات مورد نیاز ذکر شده است.

حکیمی (۱۳۷۶) در پژوهشی رفتار اطلاع‌یابی پژوهشگران

کتابخانه این واحد را در اطلاع‌رسانی از منابع و امکانات جدید کتابخانه فعال دانسته و اظهار داشته‌اند که در این مورد هیچ برنامه ریزی منظمی وجود ندارد.

تعداد ۱۲۹ نفر معادل ۹۲/۸ درصد در مواقع مورد نیاز از کتابخانه‌های تخصصی استفاده می‌کنند.

مقدمه

اگر زمانی یکی از نگرانی‌ها و دغدغه‌های پژوهشگران و محققان محدودیت دسترسی به منابع اطلاعاتی بود و از کهنه و قدیمی بودن و کم بودن حجم اطلاعات موجود گله‌مند بوده‌اند، امروزه با توجه به وجود امکانات دیجیتالی و استفاده از نرم‌افزارهای پیشرفته کامپیوتری در اشاعه و فراگیر شدن شبکه‌های جهانی اینترنت در تمامی نقاط دنیا، هر روزه ما شاهد افزایش و گسترش حجم اطلاعات تولید شده در دنیا بوده و هستیم.

مشکل امروزه محققین و پژوهشگران، حجم وسیع این اطلاعات علمی است که هر روز در مراکز علمی و تحقیقاتی در شکلهای مختلف مانند کتاب، مقاله گزارشات علمی، و نشریات مختلف وارد اینترنت گردیده و پدیده انفجار اطلاعات را باعث گردیده است. لذا با توجه به مطالب فوق آنچه امروزه محور اصلی اطلاع‌رسانی را به خود جلب نموده است، نوآوری شیوه‌های جدید و مؤثرتر جهت دسترسی آسان‌تر و سریع‌تر به اطلاعات می‌باشد. بدون شک با این حجم عظیم و غیرقابل کنترل اطلاعات در دنیا، تنها کسانی سریع‌تر به نیازهای اطلاعاتی خود دسترسی پیدا می‌کنند که قادر باشند به صورت انتخابی و همچنین با داشتن هدف و آگاهی به سوی منابع اطلاعاتی رفته باشند.

در غیر این صورت، گرفتار گرداب اطلاعاتی گردیده و بعد از ساعتها سرگردانی ممکن است به نیازهای اطلاعاتی خود نرسیده و از این بابت متحمل زیانهای مختلف از لحاظ هدر دادن سرمایه و زمان نیز گردند.

جامعه دانشگاهی، خصوصاً اعضای علمی دانشگاه‌ها، بخاطر نقش خاصی که در ارتقای مسائل اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، پزشکی و سایر موارد که به عهده دارند، ناچارند بصورت حرفه‌ای شیوه‌های مختلف دسترسی به منابع اطلاعاتی را بکار گیرند. ارزش اطلاعات علاوه بر نوع و تنوع عرضه آن، به تقاضا نیز بستگی دارد.

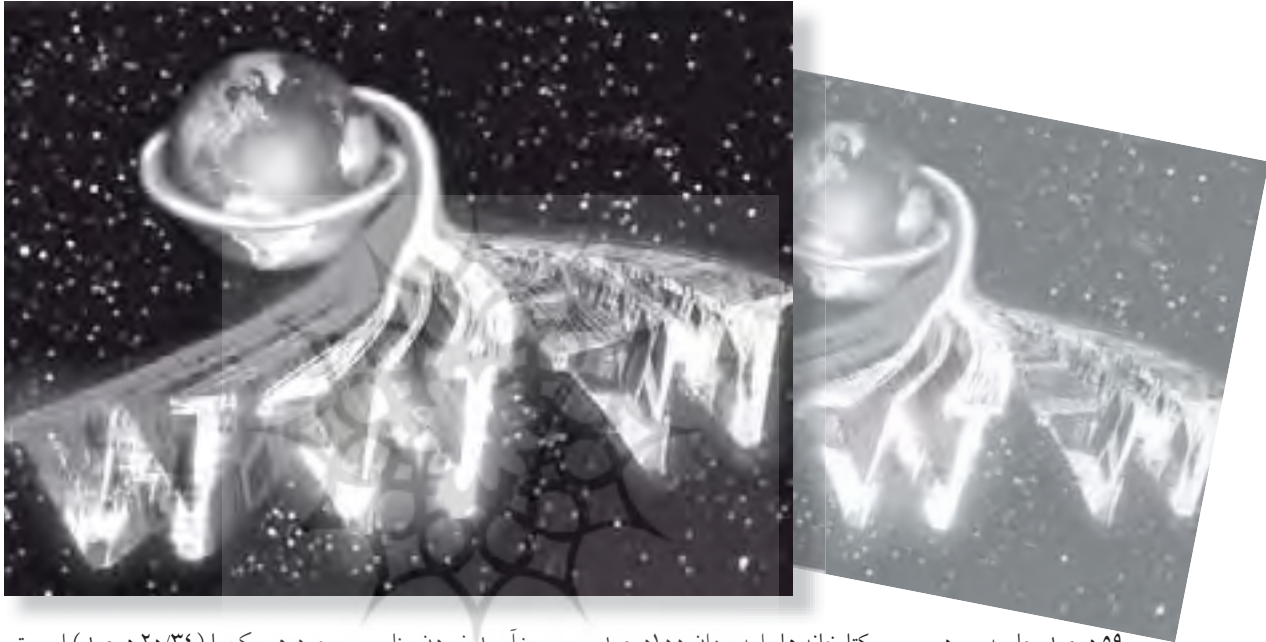
آگاهی درباره استفاده کنندگان از کتابخانه‌ها و اینکه چگونه می‌اندیشند، نیازهای اطلاعاتی شان چیست، چگونه و کجا به اطلاعات مورد نیاز دست می‌یابند، امکان برنامه ریزی مفید در زمینه خدمات کتابخانه‌ای را برای کتابداران فراهم می‌کند.

با توجه به اینکه مقالات علمی و فنی، گزارش‌های تحقیقاتی، نشریات و کتابهای متنوعی در سطح جهان با حجم انبوهی منتشر می‌شود، و از آنجا که هدف از تهیه و تولید اطلاعات مرتفع ساختن نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان است، از طریق آشنایی با رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیأت علمی و روشهای کسب اطلاعات و موانعی که بر سر راه این گروه در برآوردن نیازها و منابع اطلاعاتی است؛ می‌توان گام مؤثری در رفع نیازهای اطلاعاتی این گروه برداشت. این تحقیق درصدد بررسی و شناسایی نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد و عوامل مؤثر بر آن است تا با توجه به آن، برنامه ریزان در کتابخانه‌ها و مرکز اطلاع‌رسانی این دانشگاه بتوانند گام مؤثری برای رفع این نیازهای اطلاعاتی بردارند.

نشان می‌دهد که ۴۱/۵ درصد از جامعه پژوهش، انگیزه و هدف خود را روزآمد کردن اطلاعات تخصصی ذکر کردند. کتابهای درسی، کتابهای کمک‌درسی، نشریات کمک‌درسی، نشریات تخصصی و بانک‌های اطلاعاتی هر کدام با ۱۲/۸۶ درصد پر استفاده‌ترین منابع اطلاعاتی آنان است.

مشاوره با استادان، پر استفاده‌ترین روش اطلاع‌یابی این جامعه بوده (۱۹/۰۳ درصد) و برگه‌دان معمول‌ترین روش دستیابی آنان به منابع مورد نیاز است (۲۶/۲۷ درصد). مهم‌ترین موانع و مشکلات در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز، نبود منابع مورد نیاز در مجموعه

مؤسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع، مرکز تحقیقات منابع طبیعی و امور دام جهاد سازندگی سراسر کشور در جستجوی اطلاعات مورد نیاز را مورد بررسی قرار داد. نتایج تحقیق نشان داد که از بین منابع رسمی اطلاعات، کتاب (۹۵/۹ درصد)، نتایج تحقیقات شامل طرح‌ها و پایان‌نامه‌ها (۸۶/۹ درصد)، نشریات ادواری (۸۵/۱ درصد) مورد استفاده بوده‌اند. از منابع غیر رسمی اطلاعات مشاوره با صاحب‌نظران (۹۳/۹ درصد) در اولویت قرار داشته است. در مورد نحوه جستجوی منابع اطلاعاتی مشاهده‌کننده‌ها (۷۷/۵ درصد) بیشتر از برگه‌دان و مراجعه به کتابداران مورد استفاده قرار می‌گیرد.



روزآمد نبودن منابع موجود هر یک با (۲۰/۳۴ درصد) است. ۶۳/۶ درصد از جامعه پژوهش اعلام کرده‌اند که از شبکه‌های رایانه‌ای و یا صفحه‌فشرده استفاده می‌کنند. ۵۹/۱ درصد از جامعه، از نشریات تخصصی داخلی حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی استفاده مطلوب نمی‌کنند که این میزان در مورد نشریات خارجی ۹۰/۹ درصد است.

کولیسست (۱۹۸۵) مطالعه‌ای در زمینه روش‌های جستجوی اطلاعات پژوهشگران علوم انسانی و نیازهای اطلاعاتی آنها انجام داد که بین ۶۴ نفر از ۵ کشور و بطور تصادفی در منطقه نوردیک انتخاب شده بودند و با استفاده از مصاحبه صورت گرفت. نتایج حاصل از آن عبارتند از: کتابخانه‌های پژوهشی در مقایسه با سایر مجاری اطلاعاتی، بزرگترین نقش را در فراهم‌آوری اطلاعات برای پژوهشگران ایفاء می‌کند؛ میزان استفاده از کتابخانه‌ها، بستگی به مقام پژوهشگر، میزان تجربه او و ساختار کتابخانه‌های محلی داشت؛ فاصله فیزیکی بین پژوهشگر و مجموعه در استفاده از کتابخانه‌ها اهمیت بسیاری داشت؛ پژوهشگران روش یکسانی در جستجوی اطلاعات نداشتند؛ نیاز به آموزش استفاده‌کنندگان برای استفاده از کتابخانه و بازیابی اطلاعات ذکر شده است. پالم (۱۹۹۱) در مورد رفتار اطلاع‌یابی ۶۷ نفر از بیوشیمیست‌ها، آماردان‌ها و حشره‌شناسان شاغل در بخش تحقیقات نیجریه که به‌طور تصادفی انتخاب شده بودند، مطالعه‌ای انجام داد. این مطالعه سعی در کشف تأثیر شخصیت، ساختار سازمانی و زمینه موضوعی در رفتار اطلاع‌یابی این گروه داشت. نتایج حاصل نشان داد که تنها تعداد کمی از دانشمندان و متخصصان قادر به استفاده از سیستم‌های

۵۹ درصد جامعه مورد بررسی، کتابخانه‌ها را به میزان ۱۰۰ درصد در تأمین اطلاعات مورد نیاز خود مؤثر دانسته‌اند. کمبود منابع علمی موجود، عدم اطلاع از وجود و مکان اطلاعات مورد نیاز، عدم تأمین به موقع اطلاعات از مهمترین مشکلات پژوهشگران در کسب اطلاعات مطرح شده است.

نور محمدی (۱۳۸۰) رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی دانشگاه شاهد در کسب اطلاعات را مورد بررسی قرار داد. نتایج حاصل از این بررسی نشان داد که بیشترین انگیزه اعضای هیئت علمی این دانشگاه در جستجوی اطلاعات، تدریس (۹۲/۸) می‌باشد.

در مورد استفاده از منابع رسمی اطلاعات کتاب در اولویت اول و بدنبال آن نشریات ادواری و مجموعه مقالات خارج از کشور، در اولویت‌های بعدی قرار گرفتند. از بین کانال‌های غیر رسمی، تلاش شخصی و حضور در گرد همایی‌های علمی داخل کشور از اهمیت بالایی برخوردار است. مهمترین شیوه جستجوی اطلاعات کتاب شناختی منابع، برگه‌دان کتابخانه ذکر شده است. در مورد استفاده از شبکه اینترنت، ۷۵ درصد از پاسخ‌گویان از این شبکه استفاده می‌کنند و در بین گروه‌های پزشکی و غیر پزشکی، گروه پزشکی از این شبکه بیشتر استفاده می‌کند. همچنین نتایج این پژوهش نشان داد که در بین گروه‌ها در استفاده از لوح فشرده نوری، تفاوت معناداری وجود دارد. موجود نبودن منابع در کتابخانه و محدود بودن امکانات برای دریافت اطلاعات از خارج کشور، از مهمترین مشکلات اعضای هیئت علمی در امر دستیابی به اطلاعات ذکر شده است.

خاکپور (۱۳۸۳) «رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه‌های دولتی شهر تهران» را مورد مطالعه قرار داد. یافته‌ها

ضعیف، بعنوان موانع اولیه استفاده از کتابخانه‌ها ذکر شد.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع کاربردی بوده و از روش پیمایش توصیفی استفاده شده است. پیمایش توصیفی به توصیف پدیده‌ای خاص در محیطی معین می‌پردازد و برای پاسخ‌یابی به پرسش‌های پژوهش به کار می‌رود و شامل توصیف و نتیجه‌گیری است. (کومار، ۱۳۷۴، ص. ۴۹). در توجیه روایی این روش برای انجام پژوهش، باید خاطر نشان نمود که توصیف کمی جنبه‌های مختلف رفتار اطلاع‌یابی و به عبارتی توصیف کمی منابع و کانال‌های اطلاعاتی مورد استفاده جهت کسب اطلاعات توسط اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد می‌باشد. و همچنین از طریق تجزیه و تحلیل داده‌های بدست آمده روش‌های کسب اطلاعات، مسائل و مشکلات جامعه مورد بررسی در تأمین نیازهای اطلاعاتی تعیین می‌گردد.

جامعه مورد بررسی این پژوهش، اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد هستند. (۱۵۹ نفر) این جامعه شامل اساتید تمام وقت و نیمه وقت و حق‌التدریسی می‌باشند که در این دانشگاه مشغول خدمت هستند که از این تعداد ۱۳۹ نفر به پرسشنامه پاسخ و آن را عودت دادند.

اطلاعات مورد نیاز پژوهش از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شده است. پرسشنامه پژوهش شامل ۱۸ سؤال بسته و ۱ سؤال باز می‌باشد.

پس از جمع‌آوری اطلاعات به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های استخراج شده از پرسشنامه، از آمار توصیفی، تحلیلی استفاده شد.

پرسشهای پژوهش

- ۱- اطلاعات مورد نیاز اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد جهت فعالیتهای آموزشی، پژوهشی یا مطالعه آزاد به چه صورت می‌باشد؟
- ۲- اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد جهت کسب اطلاعات از کدامیک از منابع رسمی اطلاعات بیشتر استفاده می‌نمایند؟
- ۳- اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد از کدامیک از منابع غیررسمی جهت کسب اطلاعات بیشتر استفاده می‌نمایند؟
- ۴- اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد به چه میزان کتابخانه این واحد را در جستجوی اطلاعات مؤثر می‌دانند؟
- ۵- اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد در استفاده از خدمات کتابخانه این واحد چه مشکلاتی دارند؟
- ۶- آیا کتابخانه دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد برای جابجایی به نیازهای اطلاعاتی اعضای هیئت علمی دارای روش امانت بین کتابخانه‌ای و کتابداری پاسخگو می‌باشد؟
- ۸- اعضای هیئت علمی اطلاعات مورد نیاز خود را به چه میزان از انواع کتابخانه‌ها به دست می‌آورند؟

یافته‌های پژوهش

- ۱- اطلاعات مورد نیاز اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد جهت فعالیتهای آموزشی، پژوهشی یا مطالعه آزاد به چه صورت می‌باشد؟

بازیابی اطلاعات دستی و یا ماشینی هستند و عده معدودی از آنها با فهرست‌ها، کلید واژه‌ها و نمایه‌ها سر و کار دارند و اغلب برای آنها راحت‌تر است که از یک همکار به طور تلفنی سؤال نموده و یا اینکه جستجوی آنها را متوقف سازند. از طرفی نتایج حاکی از این بود که فعالیت‌های کتابخانه‌ای این افراد بسته به میزان علاقه آنها به جستجوی اطلاعات و یا استفاده از کامپیوتر، متفاوت است. نوع کار و رشته موضوعی، تجربه و سابقه کار از مهمترین عوامل رفتار اطلاع‌یابی این افراد محسوب می‌شود.

فیس‌نچکو (۲۰۰۴) به مطالعه «نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی ماهیگیران در ایالت لاگوس نیجریه» پرداخت. این بررسی بر روی ۵۰۰ نفر از ماهیگیران جامعه روستایی ایالت لاگوس انجام شد. پژوهش با استفاده از روش پرسشنامه همراه با مصاحبه و مشاهدات شخصی صورت گرفت. این مطالعه نیازهای اطلاعاتی، رفتار جستجوی منابع و اطلاعات و مشکلات ماهیگیران را در تلاش برای کسب اطلاعات بررسی نمود. نتایج نشان می‌دهند که نیازهای اطلاعاتی ماهیگیران ایالت لاگوس عمدتاً به حرفه آنها بستگی دارد. منبع اصلی اطلاعاتی آنها شامل همکاران، دوستان، همسایگان و بستگان بود. کجا و چگونه کسب تسهیلات اعتباری از مهم‌ترین نیازهای اطلاعاتی ماهیگیران است. فقدان آگاهی در مورد اینکه اطلاعات تکنولوژی مدرن ماهیگیری را کجا باید به دست آورد، معمول‌ترین مشکل ماهیگیران در اقدام برای جستجوی اطلاعات می‌باشد. این امر نشان می‌دهد که کمبود شدید انتشار اطلاعات توسط متصدیان شیلات وجود دارد.

فرانسیس (۲۰۰۵) رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم اجتماعی سنت آگوستین واقع در هند غربی را بررسی نمود. این مطالعه پژوهشی، رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی دانشکده علوم دانشگاه سنت آگوستین (واقع در کشور کوچک در حال توسعه ترینیداد توباگو) را توضیح می‌دهد. در اوایل فوریه سال ۲۰۰۳ یک پرسشنامه شامل ۱۹ سؤال بسته و یک سؤال باز بین ۵۵ نفر عضو تمام وقت هیئت علمی از طریق سیستم پست الکترونیکی فرستاده شد، که از این میان بیست و شش نفر (۴۷ درصد) به پرسشنامه پاسخ دادند. یافته‌های پژوهش نشان داد اعضای هیئت علمی کتابهای درسی، مجلات تخصصی کنفرانس‌ها را مهم‌ترین منابع برای کارهای پژوهشی دانستند. در این تحقیق از شماره‌های جاری مجلات و پایگاههای اطلاعاتی پیوسته به عنوان مهم‌ترین منابع کسب آگاهی ذکر شد. همچنین دانشمندان فرمت (شکل) منابع الکترونیکی را بر منابع چاپی ترجیح دادند. ایلین (۲۰۰۵) به ارزیابی گرایش‌ها و نیازهای اطلاعاتی کارخانه داران در اردن پرداخت.

این پژوهش، ویژگیها، نیازهای اطلاعاتی، گرایش‌ها، منابع و اهداف کتابخانه‌های مورد استفاده و سرویس‌های مورد نیاز ۲۵۰ کارخانه دار در ۶۵ کارخانه متوسط مورد مطالعه قرار داد. ۱۶۴ نفر، یعنی ۶۵/۶ درصد به این پژوهش پاسخ دادند که بیشتر پاسخ‌گویان مردان با (۸۷/۶) درصد بوده و اکثر پاسخ‌گویان (۸۵/۳ درصد) جوان هستند. نیازهای اطلاعاتی آنها به ترتیب شامل اینترنت، علوم و تکنولوژی، فناوری اطلاعات و مدیریت می‌باشد.

آنها از اینترنت و منابع اطلاعاتی الکترونیکی در کتابخانه‌های دانشگاهی و کتابخانه‌های عمومی برای تصمیم‌گیری، حل مشکل، توسعه صنایع، مدیریت، مشاوره، صادرات و واردات و اهداف بازاریابی استفاده می‌کنند.

در این تحقیق کمبود وقت، فاصله کتابخانه‌ها و مجموعه‌های

اطلاعاتی در فعالیتهای علمی خود استفاده می‌نمایند. (رجوع به جدول شماره ۲)

جدول شماره ۲ منابع رسمی تأمین اطلاعات مورد نیاز اعضای هیئت علمی

منابع رسمی اطلاعات	فراوانی	درصد
کتاب	۱۱۷	۸۴/۲
مجلات تخصصی فارسی	۷۶	۵۴/۷
مجلات لاتین	۶۳	۴۵/۳
گزارشهای پژوهشی	۲۸	۲۰/۱
مجلات تخصصی فارسی	۱۱۱	۷۹/۹
گزارشهای پژوهشی	۱۲	۸/۶
مجلات لاتین	۱۲۷	۹۱/۴
استفاده از اینترنت	۹۲	۶۶/۲
مجلات تخصصی فارسی	۴۷	۳۳/۸
چکیده نامه‌ها	۳۰	۲۱/۶
مجلات تخصصی فارسی	۱۰۹	۷۸/۴
بانکهای اطلاعاتی	۳۴	۲۴/۵
مجلات تخصصی فارسی	۱۰۵	۷۵/۵

۳- استفاده اعضای هیئت علمی از منابع اطلاعاتی غیر رسمی به چه صورت می‌باشد؟

۱-۳- ارتباط با متخصصان و پژوهشگران داخلی و خارجی: تنها ۲۴ نفر معادل ۱۷/۳ درصد از اعضای هیئت علمی در کسب اطلاعات از طریق منابع غیر رسمی اطلاعات در ارتباط با متخصصان و پژوهشگران داخلی و خارجی هستند و ۱۱۵ نفر معادل ۸۲/۷ درصد جهت کسب اطلاعات با متخصصان و پژوهشگران داخلی و خارجی ارتباطی ندارند.

۲-۳- تجارب شخصی: ۵۷ نفر معادل ۴۱ درصد از اعضای هیئت علمی از تجارب شخصی خود در کسب اطلاعات بهره می‌گیرند و ۸۲ نفر معادل ۵۹ درصد از تجارب شخصی خود استفاده نمی‌نمایند.

۳-۳- حضور در گردهمایی‌های علمی داخلی: ۶۶ نفر معادل ۴۷/۵ درصد از اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد جهت کسب اطلاعات در گردهمایی‌های علمی داخلی شرکت می‌نمایند. و ۷۳ نفر معادل ۵۲/۵ درصد جهت کسب اطلاعات از گردهمایی‌های علمی داخلی استفاده نمی‌نمایند.

۴-۳- حضور در گردهمایی‌های علمی خارجی: ۲۵ نفر معادل ۱۸ درصد از اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد در گردهمایی‌های علمی خارجی جهت کسب اطلاعات شرکت می‌نمایند و ۱۱۴ نفر معادل ۸۲ درصد در گردهمایی‌های علمی خارجی شرکت نمی‌نمایند.

۵-۳- مشورت با همکاران: ۱۲۸ نفر معادل ۹۲/۱ درصد از اعضای هیئت علمی در کسب اطلاعات از طریق منابع غیر رسمی با همکاران خود مشورت می‌کنند و از آنها کسب اطلاعات می‌کنند و تنها ۱۱ نفر معادل ۷/۹ درصد در کسب اطلاعات از منابع غیر رسمی با همکاران خود مشورت می‌کنند. (رجوع به جدول شماره ۳)

طبق جدول شماره یک ۹۰ درصد از اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد دلایل استفاده از منابع مورد نیاز خود را، استفاده از منابع جهت فعالیتهای علمی و پژوهشی اعلام داشته‌اند. و ۶۳/۳ درصد از اعضای هیئت علمی منابع علمی را جهت بکارگیری در کارهای آموزشی استفاده می‌نمایند. ۲۵/۹ درصد به میزان متوسط جهت مطالعه آزاد به کتابخانه مراجعه می‌نمایند و ۲۱/۶ درصد به میزان خیلی زیاد و ۳۴/۷ درصد نیز جهت مطالعه آزاد از کتابخانه دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد استفاده می‌نمایند.

جدول شماره ۱: دلایل استفاده از منابع علمی موجود در کتابخانه دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد

دلیل استفاده از منابع علمی	فراوانی	درصد
فعالیت‌های علمی	۷۷	۵۶/۱
فعالیت‌های آموزشی	۱۳۹	۱۰۰/۰
فعالیت‌های پژوهشی	۱۳۹	۱۰۰/۰
فعالیت‌های آموزشی	۱۳۹	۱۰۰/۰
فعالیت‌های علمی	۷۷	۵۶/۱
فعالیت‌های پژوهشی	۱۳۹	۱۰۰/۰
فعالیت‌های آموزشی	۱۳۹	۱۰۰/۰
فعالیت‌های علمی	۷۷	۵۶/۱

۲- اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد جهت کسب اطلاعات از کدامیک از منابع رسمی اطلاعات بیشتر استفاده می‌نمایند؟

۱-۲- کتاب: ۱۱۷ نفر برابر با ۸۴/۲ درصد از اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد از کتاب در کارهای پژوهشی و آموزشی خود استفاده می‌نمایند. همچنین تعداد ۲۲ نفر معادل ۱۵/۸ درصد از کتاب در کارهای پژوهشی و آموزشی خود استفاده نمی‌نمایند.

۲-۲- مجلات تخصصی فارسی: ۷۶ نفر معادل ۵۴/۷ درصد از اعضای هیئت علمی از مجلات تخصصی فارسی در فعالیتهای آموزشی و پژوهشی خود استفاده می‌نمایند. و ۶۳ نفر معادل ۴۵/۳ درصد از مجلات تخصصی فارسی در فعالیتهای آموزشی و پژوهشی خود استفاده نمی‌نمایند.

۳-۲- مجلات لاتین: ۲۸ نفر معادل ۲۰/۱ درصد از مجلات لاتین در فعالیتهای آموزشی و پژوهشی خود استفاده می‌نمایند. ۱۱۱ نفر معادل ۷۹/۹ درصد از اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد از مجلات لاتین در فعالیتهای پژوهشی خود استفاده نمی‌نمایند.

۴-۲- گزارشهای پژوهشی: ۱۲ نفر معادل ۸/۶ درصد از اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد از گزارشهای پژوهشی در فعالیتهای آموزشی و پژوهشی خود استفاده می‌نمایند. و ۱۲۷ نفر معادل ۹۱/۴ درصد از گزارشهای پژوهشی در فعالیتهای علمی خود استفاده نمی‌نمایند.

۵-۲- استفاده از اینترنت: ۹۲ نفر معادل ۶۶/۲ درصد از اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد از اینترنت در فعالیتهای آموزشی و پژوهشی خود استفاده می‌نمایند. ۴۷ نفر معادل ۳۳/۸ درصد نیز از اینترنت استفاده نمی‌نمایند.

۶-۲- چکیده نامه‌ها: ۳۰ نفر معادل ۲۱/۶ درصد از اعضای هیئت علمی از چکیده نامه‌ها در فعالیتهای علمی خود استفاده می‌نمایند. و ۱۰۹ نفر معادل ۷۸/۴ درصد از چکیده نامه‌ها استفاده نمی‌نمایند.

۷-۲- بانکهای اطلاعاتی و پایگاههای اطلاعاتی: ۳۴ نفر معادل ۲۴/۵ درصد از اعضای هیئت علمی از بانکهای اطلاعاتی و پایگاههای



جدول شماره ۸ پاسخگویی کتابداران به اعضای هیئت علمی

نوع	فراوانی	درصد
بله	۵۱	۳۶/۷
خیر	۲۶	۱۸/۷
تا حدودی	۶۲	۴۴/۶
جمع	۱۳۹	۱۰۰

اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد از منابع پژوهشی در فعالیتهای علمی و پژوهشی و آموزشی خود استفاده می کنند. همچنین ۲۵/۹ درصد جهت مطالعه آزاد به کتابخانه این واحد مراجعه می نمایند. ۱۱۷ نفر برابر با ۸۴/۲ درصد از اعضای هیئت علمی از کتاب در کارهای پژوهشی و آموزشی خود استفاده می نمایند. همچنین تعداد ۲۲ نفر معادل ۱۵/۸ درصد از کتاب در کارهای پژوهشی و آموزشی خود استفاده نمی نمایند. تعداد کمی از اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد از مجلات لاتین در فعالیتهای علمی و آموزشی خود استفاده می نمایند که یکی از دلایل آن در دسترس نبودن مجلات لاتین به صورت چاپی و الکترونیکی می باشد که این واحد دانشگاهی باید در این زمینه اقدامات جدی جهت تهیه منابع مورد نیاز اعضای هیئت علمی بنماید. ۹۲ نفر معادل ۶۶/۲ درصد از اعضای هیئت علمی از اینترنت در فعالیتهای علمی و آموزشی خود استفاده می نمایند. از آنجائیکه اعضای هیئت علمی از شبکه اینترنت جهت رفع نیازهای اطلاعاتی خود به میزان زیادی استفاده می کنند، پیشنهاد می شود با فراهم آوری تجهیزات سخت افزاری و نرم افزاری تمهیدی بیندیشند تا اعضای هیئت علمی بتوانند از طریق دفتر کارشان به شبکه اینترنت وصل شده و استفاده لازم را ببرند.

۱۲۹ نفر معادل ۹۲/۸ درصد از اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد در مواقع مورد نیاز از کتابخانه های تخصصی استفاده می نمایند و سایر کتابخانه هایی که مورد استفاده قرار می دهند در جدول شماره ۹ نشان داده شده است. همچنین ۵۵ نفر معادل ۳۹/۶ درصد از اعضای هیئت علمی نیز برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود به کتابخانه های دانشگاهی مراجعه می نمایند.

جدول شماره ۹ - نام کتابخانه برای انجام فعالیت های پژوهشی اعضای هیئت علمی

نام کتابخانه	تعداد	درصد
کتابخانه هیئت علمی	۳۹	۳۹
کتابخانه عمومی	۲۸	۲۸
کتابخانه تخصصی	۱۲	۱۲
کتابخانه فلسفی	۳	۳
سایر مراکز اطلاع رسانی	۱۷	۱۷
جمع	۱۰۱	۱۰۰

با توجه به موارد مختلف استفاده اعضای هیئت علمی از منابع غیر رسمی در کسب اطلاعات این واحد دانشگاهی باید تمهیداتی جهت استفاده آنها از همایش های داخلی و خارجی، و در اختیار قرار دادن فرصتهای مطالعاتی آنها را در کسب اطلاعات به روز در حیطه های مختلف علوم یاری نماید.

۲۵/۲ درصد از اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد بیان داشته اند که کتابخانه این واحد در جستجوی نیازهای اطلاعاتی آنها مؤثر نمی باشد. که باید جهت رفع نیازهای اطلاعاتی این تعداد نیز اقدامات مقتضی صورت گیرد.

۱۲۴ نفر معادل ۸۹/۲ درصد از اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد نبود منابع مورد نیاز را در یافتن اطلاعات مهمترین دلیل عدم مراجعه خود به کتابخانه این واحد دانسته اند.

بحث و نتیجه گیری
یافته های این پژوهش نشان می دهد که ۵۵/۴ درصد از

تخصصی استفاده می‌نمایند. همچنین ۵۵ نفر معادل ۳۹/۶ درصد از اعضای هیئت علمی نیز برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود به کتابخانه های دانشگاهی مراجعه می‌نمایند.

همچنین کهنه و قدیمی بودن منابع و عدم منابع مورد نیاز اعضای هیئت علمی از دلایل مهم اعضای هیئت علمی می‌باشد. پیشنهاد می‌شود با روزآمد کردن منابع تخصصی مورد نیاز اعضای هیئت علمی و همچنین اشتراک مجلات لاتین مورد نیاز اعضای هیئت علمی، سعی در تقویت مجموعه کتابخانه و به تبع آن رفع نیازهای اطلاعاتی اعضای هیئت علمی بنمایند.

کتابداران و اطلاع‌رسانان دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد با اطلاع‌رسانی به موقع و معرفی منابع جدید کتابخانه به اعضای هیئت علمی، به یکی از مهمترین وظایف خود عمل نمایند. با توجه به آنکه مهمترین منابع مورد نیاز اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد کتاب و مجلات فارسی است، مطلوب است سعی در مجموعه سازی بیشتر در این زمینه گردد.

همچنین: ۵۰ نفر معادل ۳۶ درصد از اعضای هیئت علمی عدم آگاهی از منابع را در عدم یافتن اطلاعات مورد نیاز خود مؤثر دانسته‌اند.

۵۶ نفر معادل ۴۰/۳ درصد از اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد، تأثیر عدم سرویس دهی مناسب کتابداران در یافتن اطلاعات را کم دانسته و دلایل دیگر را دخیل دانسته‌اند.

۵۶ نفر معادل ۴۰/۳ درصد از اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد، محدود بودن ساعات کار کتابخانه را در یافتن اطلاعات مورد نیاز خود دخیل دانسته‌اند.

۱۱۲ نفر معادل ۸۰/۶ درصد از اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد، کتابخانه این واحد را در اطلاع‌رسانی از منابع و امکانات جدید کتابخانه فعال ندانسته و اظهار داشته‌اند که در این مورد هیچ برنامه ریزی منظمی وجود ندارد.

تعداد ۱۲۹ نفر معادل ۹۲/۸ درصد از اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد در مواقع مورد نیاز از کتابخانه های

منابع و مآخذ

۱. افشار زنجانی، ابراهیم، (۱۳۶۶). «روشهای کسب اطلاعات تخصصی توسط اعضای هیأت علمی موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی». پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران.
۲. حکیمی، هوشنگ، (۱۳۷۶). «مطالعه رفتار اطلاع‌یابی پژوهشگران منابع طبیعی و امور دام جهاد سازندگی». پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
۳. خاکپور، علی، (۱۳۷۹). «رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاههای دولتی شهر تهران». پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
۴. دیانی، محمد حسین، (۱۳۸۲). «روشهای کسب و اشاعه اطلاعات علمی توسط اعضای هیأت علمی دانشکده کشاورزی دانشگاه شهید چمران». گروه کتابداری. دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، طرح تحقیقاتی، شماره ۴۲.
۵. دیلمقانی، میترا، (۱۳۷۵). «بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیأت علمی رشته مهندسی مکانیک در کسب اطلاعات تخصصی در پنج دانشگاه شهر تهران». پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
۶. قیاسی، میترا، (۱۳۷۴). «بررسی نیاز اعضای هیأت علمی به منابع اطلاعاتی در دانشگاههای علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی». پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات منطقه ۷.
۷. کومار، کریشان، (۱۳۷۴). «روش های پژوهش در کتابداری و اطلاع‌رسانی» ترجمه فاطمه رها دوست با همکاری فریبرز خسروی. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
۸. لون کویست، هاریت، (۱۳۷۱). پژوهشگران در پی کسب اطلاعات. روش های جستجوی پژوهشگران علوم انسانی و نیازهای اطلاعاتی آنان. ترجمه فیروزه برومند، پژوهش های نوین اطلاع‌رسانی، مقالاتی درباره ایفلا. ۱۹۹۰. تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی: ۲۷-۹.
۹. نورمحمدی، حمزه علی (۱۳۸۰). «بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیأت علمی دانشگاه شاهد در کسب اطلاعات». دانشور، سال نهم، ۳۶(۱۳۸۰): ۱۴۹-۱۵۳.

10. Elayan, Rebhi Mustafa; Younis, Abdul Razeq Mustafa, (2005). «assessments of industrialists information needs and interests in Jordan: A case study of Zarqa Governorate». The international & library Review, vol. 37, no. 1 (2005): 29-44..

11. Faith Njoku, Ifeanyichukwu. (2004). «The information needs and information seeking behaviour of fishermen in Lagos State, Nigeria». The international information & library Review, vol. 36, no. 4 (2004): 297-307..

12. Francis, Hannah, (2005). «The information – seeking Behavior of Social science faculty at the University of the West Indies, St. Augustine Campus». The Journal of Academic Librarianship, Vol. 31, No. 1: p. 67-72..

13. Lumand, Edward; Athulang, Mutshehn, (1999). «information seeking behavior among university of Botswana science faculty». Information Development. Vol. 15, no. 2.

14. Olaison, John Leif, 1985. «Toward a Theory of information Seeking Behavior among Scientists and Scholars». Ph.D. Thesis, Berkeley: University of California.